SBORNÍK PŘÍRODOVĚDECKÉ SPOLEČNOSTI
V MORAVSKÉ OSTRAVĚ
1932 – 1935

Dr. A. JUNGER — IG. MIKLÍK

LOUCKÉ RYBNÍKY
NA TĚŠÍNSKU

ZVLÁŠTNÍ OTISK

Nákladem Přírodovědecké společnosti v Mor. Ostravě. — Tiskem Moravskoslezské knihtiskárny v Mor. Ostravě

Loucké rybníky na Těšínsku

Dr. A. Junger — Ig. Miklík

Nedaleko od čsl.-polských hranic na Těšínsku u obce a zastávky košicko-bohumínské dráhy Louky n./Olzou táhne se v délce 3 km a v šířce přes půl km řada menších rybníků, nazývaných podle obce louckými. Rybníky s přilehlými lesními porosty a nedaleká pohraniční řeka Olza jsou v dnešním hustě zalidněném průmyslovém ostravsko-karvinském revíru vzácnou přírodní reservací, která hlavně po stránce ornithologické zasluhuje pozornosti a význam její jest daleko větší než jen místní.

Loucké rybníky jsou starého data. Zakladatelem jich byl vévoda těšínský Kazimír II. († 1528), který rybníky založil v letech kolem roku 1500. Příkladem a vzorem mu bylo jistě vyspělé české a moravské rybnikářství, jež za panování slavného krále českého Karla IV. dosáhlo nebývalého rozkvětu. Příklad a účinná podpora tohoto moudrého panovníka daly podnět ke zřizování rybníků v různých krajích nejen šlechtickými rody, ale i městy a kláštery. V 16. století za politického klidu vyvrcholilo rybnikářství v zemích české a moravské. Rybní hospodářství ukázalo se výnosnější nežli jiné tehdejší druhy hospodářství nebo průmyslu. Dobré výsledky a výnosy z rybního hospodářství pravděpodobně přiměly i vévodu Kazimíra, aby založil rybníky v místech svého panství přirozeným charakterem půdy k tomu vhodných. Vlhké a bažinaté lesy v poříčí Olzy, jež odedávna na Těšínsku byly, snadno se daly upraviti na rybníky. Část tehdy vzniklých rybníků je dnes na polské straně. Loucké rybníky těšily se vždy přízni svých majitelů, udržely se až dodnes, ač mnohé z nich byly hlavně na polské straně, už zrušeny a přeměněny v pole nebo les. Rovněž dnešní jejich majitel, velkostatkář a průmyslník dr. Jan Larisch-Mönnich, jehož rod má ve vlastnictví rybníky přes 30 let, věnuje rybníkům opravdu potěšitelnou pozornost, nikoliv jen jako objektům racionálního rybního hospodářství, které se tu dnes provádí, ale i jako důležité ptačí reservace.

12607 50,-

Dnes je zde na nevelké ploše celkem 19 rybníků, v řadě místy dvojité, z nichž poslední zvaný Prostředňák nebo též Kachní zahrada, je již v bažantnici, která byla v roce 1919 založena na místě největšího a dvou malých rybníků Lipinčáků. Jsou všechny malého rozsahu od 1 ha do 7 ha a průměrné hloubky jen půl metru, v pleistocenním podkladu, bohaté porosty bahenních rostlin v pobřežní zoně. Byly zřízeny pravděpodobně rozdělením původních větších rybníků. Staré hráze jsou posázeny četnými staletými duby, z nichž dva dosahují objemu 6 metrů. Duboví velikáni, někteří docela zdraví, jiní spravovaní na vyhnilých místech, jsou krásnou ozdobou rybníků a dodávají některým z nich úplně charakteru třeboňských rybníků. Celou soustavou protéká síť struh z Mlýnského potoka, takže rybníky jsou zásobovány vždy dostatečným množstvím čerstvé vody. Krmením ryb a racionálním hospodářstvím na rybnících dosahuje se velmi krásné produkce ryb, 280—350 kg na 1 ha vodní plochy. Z ryb pěstují se hlavně kapři, štiky a pstruzi. Všechny rybníky, některé celé, jiné širokými pruhy při okrajích jsou zarostlé vysokým a hustým porostem bažinných a vodních rostlin: zblochanem, orobincem, rákosem, sítinou, šmelem, přesličkou, šípatkou, rdesty a j. Zvláštní zmínky zasluhuje výskyt ďáblíku (Calla palustris) a salvinie (Salvinia natans). Salvinie počne se objevovati na vodě většiny rybníků až v druhé polovině června a vydrží až do podzimního výlovu rybníků. Ďáblík roste jen ojediněle ve strouze při železniční trati Košicko-bohumínské dráhy. Remízky, bažantnice a pobřežní olšové houštiny, skýtající tak vhodná a příznivá místa ptactvu ke hnízdění, vykazují typickou květenu vlhkých křovišť.

Pro vodní ptactvo jsou loucké rybníky ideálním sidlištěm, neboť hustě zarostlé, široké okraje rybníků poskytují znamenitý úkryt a výborné hnizdiště, volná hladina vydatná loviště. Pro bahňáky se však rybníky nehodí, poněvadž tyto jsou se všech stran uzavřeny hrázemi. Nikde nepřecházejí rybníky pozvolně v bažinaté louky nebo písčité břehy, které svědčí bahňákům. Veškeré ptactvo na rybnících a kolem nich usazené není nijak znepokojováno ani lidmi, ani škůdci, oč se velmi pečlivě stará lesní a rybní personál. Velkou nevýhodou však je ta okolnost, že rybníky bývají každoročně vypouštěny, porosty v nich pokoseny a suché rozprodány. Z té příčiny musí vodní ptactvo v době podzimních rybolovů rybníky nejen opustiti, ale nenalézá na nich z jara dostatek volných úkrytů, neboť po jarním naplnění vodou vodní rostliny nejsou ještě vzrostlé. Pro vodní ptactvo bylo by výhodným, kdyby aspoň třetina rybníků střídavě nebyla na podzim kosena a po

Hráz se starými duby na louckých rybnících (foto Junger)

rybolovu hned vodou naplněna. Vysekání pobřežního porostu má také nepříznivý vliv na veškeré tažné ptactvo, neboť to by na zarostlých rybnících nacházelo vhodné místo odpočinku, pokud by nebyly zamrzlé, a případně by se na nich na jaře i usadilo. Za takových okolností je pochopitelno, že počet druhů vodního ptactva není tak veliký, jak by se dalo očekávati, třeba že počet jedinců několika druhů je velmi značný. Nejpočetněji je zde zastoupena kachna divoká, Anas platyrhyncha L., lyska černá, Fulica atra L., roháč černokrký, Podiceps nigricollis Br. a slípka zelenonohá, Gallinulla chloropus (L.). Méně četně vyskytuje se na rybnících čírka obecná, Anas crecca L. a čírka modrá, Anas querquedula L. Polák velký, Nyroca ferina (L.) hnízdil v létě 1935 asi jen ve 4 párech. Kromě toho vyskytuje se zde v době letní ještě potápka malá, Podiceps ruficollis (Pall.), bukáč malý, Ixobrychus minutus (L.) a kulík říční, Charadrius dubius Scop. Ojediněle zalétá na rybníky racek chechtavý, Larus ridibundus L. a čejka chocholatá, Vanellus vanellus (L.), avšak nehnízdí zde, neboť tu není vhodných bažin. P. uč. Grigerek uvádí ve svém přehledu ještě několik jiných druhů vodního ptactva, které alespoň dříve na rybnících neb v jejich okolí hnízdívaly. Bylo by však nutno zjistiti, které z nich ještě dosud tam hnízdí. Z těch třeba jmenovati zvláště tyto: Strnad rákosní, Emberiza schoeniclus (L.), u něhož by bylo záhodno zjistiti též geografickou formu, sluka otavní, Capella gallinago (L.), vodouš rudonohý, Tringa totanus (L.), vodouš bahenní, Tringa glareola (L.), chřástal kropenatý, Porzana porzana (L.), lžičák ob., Spatula chypeata (L.), roháč rudokrký, Podiceps griseigena (Bodd.), ledňáček ob., Alcedo atthis (L.), pustovka ob., Asio flammeus Pontopp. Podle záznamu odstřelu škodné zvěře na loukých rybnících a informací pana lesního Kahlicha střelí se každoročně několik kusů orla říčního, Pandion haliaetus H., luňáka červeného, Milvus milvus (L.) a luňáka hnědého, Milvus migrans (Bodd.), krahujce, Accipiter nisus (L.), káně rousná, Buteo lagopus (Brünn.) a káně lesní, Buteo buteo (L.), jestřába, Accipiter gentilis (L.), vrány šedé, značně mnoho ondater (až 180 kusů za rok), hranostajové, tchoři, lasice, čím dále vzácněji i vydra (v 1934 3 kusy, v 1935 1 kus). Časem zalétají na rybníky ze vzdálených hnizdišť volavky (nestřílejí se) a čápi (asi z polského Godowa). Velmi pestrá společnost ptačích hostů slétává se na nedaleký pohraniční tok Olzy. Podle zpráv dlouholetého pozorovatele a ornithologa p. uč. J. Grigerka z blízkého Darkova nezamrzá Olza v těchto místech žádné zimy, ani za silných mrazů r. 1929 nezamrzla. Příčinou toho jsou teplé proudy ve slepých ramenech Olzy a v bažinách po obou březích řeky, čsl. i polském (u Otrembowa). Tak

tvoří celé území jeden celek a ideální místo k přezimování četného vodního ptactva i bahňáků, hlavně však kachny divoké, která je zde stálá. To má ovšem velký význam nejen pro Těšínsko, ale i přilehlé kraje moravské, že se zde udržuje stálý stav kachny divoké. Podél řeky Odry a jejích přítoků táhne ptactvo při svých sezonních tazích a nikde v kraji nemá tolik ochrany a vhodné příležitosti nejen k odpočinku, ale i eventuálnímu přezimování jako zde. Mnozí ze vzácných náhodných návštěvníků neriskují již další let na jih a přezimují zde. J. Grigerek zaznamenal mezi jinými četnými přezimujícími ptáky: turkyni velkou, Anser albifrons (Scop.), kachnu hnědou, Oidemia fusca (L.), hohola obecného, Bucephala clangula (L.), potáplici severní, Colymbus articus (L.), morčáka prostředního, Mergus serrator (L.), morčáka bílého, M. albellus (L.), roháče rudokrkého, Podiceps griseigena (Bodd.), roháče velkého, Podiceps ctistatus (L.) a mnoho jiných. Bohužel žádný z těchto tažných zimních hostů se nemůže zde usaditi, neboť z jara nenalézá na rybnících vypuštěných a vysekaných vhodného útulku a hnizdiště.

Pro ostatní ptactvo má velký význam přilehlá bažantnice, zřízená na místě zrušených rybníků Lipinčáků (asi 40 ha rozlohy) a pak lesíky na západní straně při trati. Vysoké a staré stromy na hrázích s dutinami a děrami, hustá křoví, mladý podrost a vysoká tráva udělaly z těchto míst pravé eldorádo zpěvného ptactva. Bažantnice poskytuje vítanou příležitost k odpočinku i vhodnou potravu ptactvu na tahu a v zimě. J. Grigerek pozoroval 2. prosince 1928 v bažantnici 800—1000 kosů, kteří se zde snesli a pilně hledali potravu na bobulovitých keřích i na zemi. Mezi nimi byly i četné cvrčaly, což je dokladem, že hejno kosů přitáhlo ze severnějších krajů Evropy. O nerušený klid v době hnízdění a ochranu před dravci a škůdci ptactva v bažantnici stará se pečlivě lesní a rybní personál současně s ochranou lovné zvěře, ptactva a rybníků. Dosud tu byli zjištěni: vrána šedá, Corvus cornix (horlivě pronásledovaná), špaček obecný, Sturnus vulgaris (H.) (velká hejna nocují koncem léta v rákosí rybníků), zvonohlík zahradní, Serinus canaria (L.), pěnkava obecná, Fringilla coelebs (L.), vrabec polní, Paser montanus (L.), strnad obecný, Emberiza citrinella (L.), konipas bílý, Motacilla alba (L.), konipas žlutý, Motacilla flava (L.), šoupálek dlouhoprstý, Certhia familiaris (L.), brhlík obecný, Sitta europea (L.), sýkora koňadra, Parus major (L.), modřinka, Parus coerulens (L.), ťuhýk obecný, Lanius collurio (L.), lejsek šedý, Muscicapa striata (Pall.), budníček větší, Phylloscopus trochilus (L.), rákosník říční, Locustella fluviatilis (Wolf.), rákosník velký, acrocephalus arundinaceus

(L.), pěnice slavíková, Silvia borin (Bodd.), kvíčala obecná, Turdus pilaris (L.), drozd zpěvný, Turdus philomelos (Brehm.), kos černý, Turdus merula (L.), rehek zahradní, Phoenicurus phoenicurus (L.), červenka obecná, Erithacus rubecula (L.), břehule obecná, Riparia riparia (L.) (zaletí časem nad rybníky), krutihlav, Jynx torquilla (L.), strakapud velký, Dryobates major (L.). Grigerek zjistil v dřívější době v bažantnici ještě mnoho jiných druhů ptactva, což potřebuje však ověření pro nynější dobu proto, že bažantnice se postupně mění a mění se také její avifauna. Z význačnějších uvádíme podle pozorování Grigerkova: kukačka, Cuculus canorus L., hnízdí často. Mandelík ob., Coracias garulus L., průlet, ne však často. Dudek chocholatý, Upupa epops L., hnízdil dříve. Datel černý, Dryocopus martius (L.), někdy hnízdí. Strakapud prostřední, Dryobates medius (L.), někdy hnízdí, což by bylo zvláště třeba bezpečně zjistiti pro nynější dobu, podobně jako o žluvě šedé, Picus canus Gm., čížek ob., Carduelis spinus (L.), jehož hnízdění by bylo v zdejším kraji velmi pozoruhodné. Kromě toho udává Grigerek ještě alespoň občasné hnízdění u těchto druhů, což by mělo zvláštní význam ochranářský při bezpečném zjištění: Břehule ob., Riparia riparia (L.), linduška luční, Anthus pratensis (L.), pěnice modrá, Prunella modularis (L.), králíček ohnivý, Regulus ignicapillus (Temm.), pěnice vlašská, Sylvia nisoria (Bechst.), slavík obecný, Luscinia megarhynchos (Brehm.), slavík uherský, Luscinia luscinia (L.), brávník obecný, Turdus viscivorus L., lejsek černohlavý, Muscicapa hypoleuca (Pall.), parukářka lesní, Parus cristatus L., doupňák obecný, Columba oenas L.

Již tento stručný výčet ptactva, zjištěného zde za krátkou dobu jednoho léta, a který vyžaduje dalšího pozorování a zjišťování ještě v příštích letech, jasně ukazuje, že loucké rybníky s blízkým tokem Olzy nejsou významné pouze po stránce rybního hospodářství, ale že v tomto zalidněném koutku republiky představují ostrov klidu a ochrany pro naše opeřence, zpěvné i vodní. Nelze nezdůrazniti, že je to zásluhou dnešního majitele Dr. J. Larische-Mönnicha, který má ve vlastnictví právě celé toto území a má porozumění pro potřeby ptactva a jeho ochranu. Ale bylo by tu zapotřebí jistých úprav v intensivním hospodaření rybní správy na rybnících. Každoroční vysekávání porostů ničí dosavadní přírodní typ rybníků na užitkové rybníky, určené a vhodné jen k maximální produkci kapří. Rybníky však měly a mají význam daleko větší, nejen v hospodářství velkostatku, ale v přírodním hospodářství celého kraje těšínského a moravského. Leccos tu bylo zhoršeno, ale dá se hodně napraviti a sice včasným zřízením re-

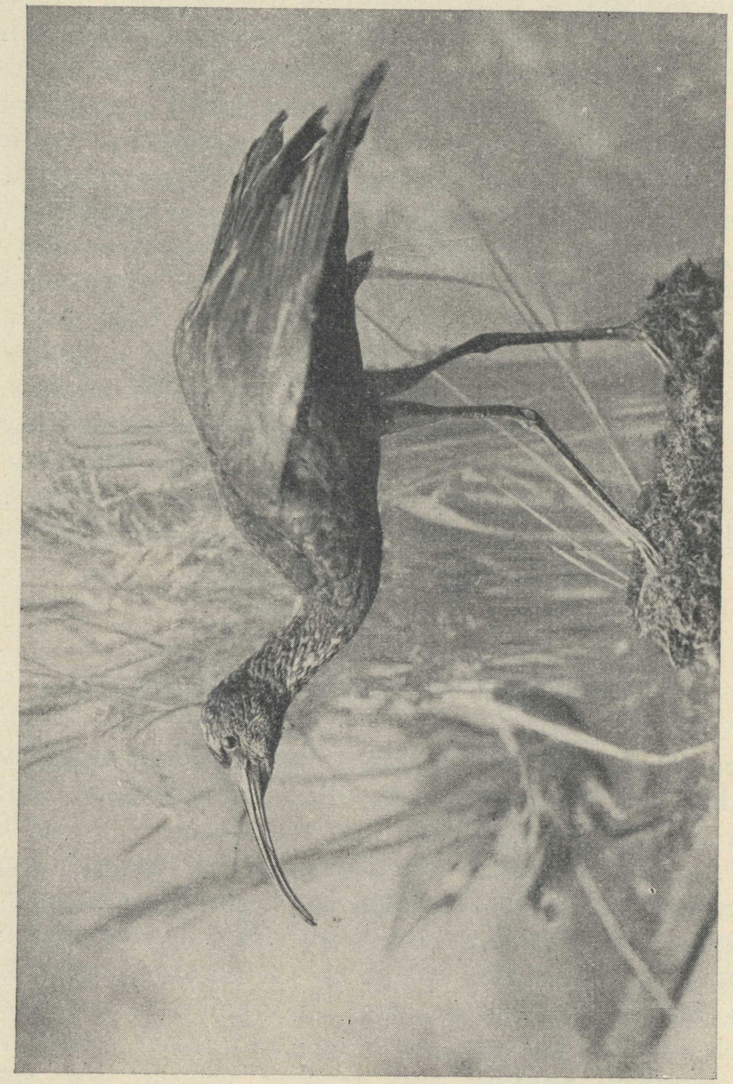

Ibis hnědý (Ibis falcinellus), vzácný host, zastřelený v srpnu 1922 na louckých rybnících (foto Grigerek)

servace na louckých rybnících. Jistě by se vrátily na rybníky mnohé z velmi již vzácných druhů ptactva vodního, které dle svědectví starších pramenů, před změnami shora uvedenými, zde byly hojné. Ústupky se strany rybního hospodářství nepůsobily by zde žádných obtíží, jestliže tu již velkostatek tolik uskutečnil pro ochranu ptactva z porozumění pro potřeby jeho jak u majitele, tak hospodářských úřadů. Včasným zřízením reservace na louckých rybnících, což je dostatečně odůvodněno, jak jsem se zmínil, významem rybníků po stránce ornithologické, znemožnily by snahy okolních zemědělců o vysušení rybníků. Je to táž historie, jako před lety u třeboňských rybníků, že majitelé k rybníkům přilehlých pozemků trpí škody podmáčením orné půdy a pod. Jako tehdy před pěti lety u jihočeských rybníků, ani zde nesmí se povolit jednostranným zájmům. Náležité přihlížení ke všem okolnostem musí rozhodnout. Dnes však už jsou příliš dobře známy důsledky stálých melioračních zásahů do hospodářství se spodní vodou. Proto upozorňujeme zavčas na nebezpečí a bylo by nejlépe, kdyby rybní hospodářství velkostatku pochopilo význam ochranářských snah a jejich důležitost a vyšlo vstříc ve vlastním zájmu Státnímu památkovému úřadu. Naší prací bude i v příštích letech všímati si života na rybnících a upozorniti na další zvláštnosti a pozoruhodnosti v jejich ptačím obyvatelstvu.

The ponds of Louky n. Olzou

Not far off the Czechoslovakia — Polish border near the village of Louky there are 19 small ponds, called the ponds of Louky. The ponds with the beside lying forests and the border — river Olza are in the well peopled industrial coaldistrict a rare natural reservation, which, especially for the ornithology, has a great significance and deserves attention. The ponds of Louky were founded by the count Kazimír II. about the year 1500. All ponds are densely grown over with waterplants. Special mention deserves Calla palustris and Salvinia natans. The ponds offer an excellent hiding and nestling place and their surface a plentiful hunting and feeding ground for waterfowl. The fact, that the ponds are let out every year after the fishing is a disadvantage. In winter is the neighbourhood of the ponds and warm swamps of the river Olza an ideal place for the wintering of the migratory birds. The Wild Duck (Anas platyrhyncha L.) lives here constantly. The appearance of some extraordinary kind of bird is

frequent in winter as in summer (f. i. Glossy Ibis, Ibis falcinellus in 1922). Some reformations in the intensive management of the administration of the ponds would be urgent not only to keep the significance of the ponds of Louky as a natural bird — reservation, but to better it as it was earlier. The establishment of real reservation on the ponds of Louky can be recomended.